

HANDLINGSPLAN 2014-2017

MOT VOLD I NÆRE RELASJONER - DEL 2

**Arbeidsgruppe
25.03.2014**

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. 0 INNLEDNING	Side 2
2.0 ORGANISERING OG FREMDRIFT	Side 3
3.0 MÅL OG SATSNINGSOMRÅDER	Side 4
4.0 ANSVAR OG FAKTA	Side 6
5.0 EKSISTERENDE TILTAK	Side 9
6.0 NYE TILTAK	Side 12
7.0 ANBEFALINGER – VIDERE ARBEID	Side 16
VEDLEGG	

1.0 INNLEDNING

Nasjonale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner er lagt til grunn for arbeidet med handlingsplanens del 2 i Lillehammer kommune.

”Alle har rett til å leve et liv i trygghet og sikkerhet. Den som utsettes for vold og trusler om vold, har krav på bistand og beskyttelse. Tilbudet skal være av god kvalitet, individuelt tilpasset og tilgjengelig for alle som har behov for det. Den voldsutsatte samt barn som opplever vold mot nærstående, skal få samfunnets hjelp og støtte til å leve et normalt liv i frihet, med utgangspunkt i egne ressurser og behov”.

(Vendepunkt – Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008 – 2011).

I den nye handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2014-2017 – Et liv uten vold» beskrives vold i nære relasjoner som alvorlig kriminalitet, som et angrep på grunnleggende menneskerettigheter, og et folkehelseproblem.

Videre heter det i planen at volden har mange uttrykk og omfatter fysiske, psykiske, seksuelle og materielle overgrep mot en person som voldsutøveren har en nær relasjon til. Det kan handle om overgrep mot nåværende eller tidligere kjæreste, samboer eller ektefelle. Det kan handle om barn, barnebarn eller andre nære slektningers overgrep mot eldre. Og det kan handle om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I ytterste konsekvens tar denne volden liv.

Vold i nære relasjoner er årsak til, konsekvens av og uttrykk for manglende likestilling mellom kjønnene. Både menn og kvinner kan være voldsutøver og voldsutsatt, men det er i hovedsak kvinner som utsettes for den gjentagende og kontrollerende partnervolden. Enhver voldsutøvelse er en krenkelse av den som rammes, men forholdet mellom utsatt og gjerningsperson er av stor betydning for hvordan volden oppleves. Smerten over å bli utsatt for et overgrep fra en nærstående person kommer i tillegg til selve volden. Det rokker ved individets fundamentale trygghet – en trygghet som burde skapes og vedlikeholdes i hjemmet av personer som står oss nær.

Vold i nære relasjoner er straffbare handlinger, uavhengig av hvem som utøver volden og hvor den finner sted. Det er fremdeles mange som ikke oppsøker politi eller hjelpeapparat og politi og hjelpeapparat klarer ikke alltid fange opp den som trenger hjelp. Det må legges til grunn en bredspekter innsats i form av kriminalpolitiske, likestillingspolitiske, sosialpolitiske og helsepolitiske virkemidler dersom en skal lykkes nasjonalt og lokalt med å bekjempe vold i nære relasjoner.

Gravide, unge kvinner, innvandrerkvinner, funksjonshemmede kvinner, eldre kvinner og kvinner med erfaringer med rus og prostitusjon er av ulike årsaker særlig sårbare grupper.

Omfanget av vold og omsorgssvikt i nære relasjoner er i dag så omfattende at WHO definerer dette som et folkehelseproblem. Å vokse opp med vold, som vitne til vold eller å leve med vold som voksen, gir alvorlige helsemessige konsekvenser for den enkelte.

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

Mandat

Etter behandling av forslag til *Handlingsplan for vold i nære relasjoner – del 1* vedtok kommunestyret i sak 56/13 blant annet at fagutvalg for helse og omsorg fikk i oppdrag å utarbeide handlingsplanens del 2.

Fagutvalg for helse og omsorg 2011-2015 vedtok 25.11.13 sak 29/13 følgende vedrørende arbeidet med utarbeidelse av handlingsplan mot vold i nære relasjoner – del 2;

1. Arbeidet initieres og drives av Sektor helse- og velferd, Fag- og utviklingsavdelingen, men med aktiv deltakelse fra Fagutvalg for helse og omsorg, som følger opp arbeidet i sine møter.
2. Arbeidet prosjekt organiseres med styringsgruppe, prosjektleder og arbeidsgruppe(r) og evt. referansegruppe. En evt. referansegruppe settes sammen av ledere fra berørte tjenesteområder.
3. Eldrerådet og Rådet for funksjonshemmede gis fortløpende mulighet til å uttale seg om arbeidet. Det bes om at det åpnes opp for at frivilligheten også skal høres. (eks Røde kors sin besøkstjeneste, Frivillighetsentralen, sanitetsforeninger, mental helse mm)
4. Handlingsplanens del 2 skal bygge på erfaringer fra arbeidet med del 1, med samme overordnede målsettinger.
5. Målgruppen er alle grupper voksne over 18 år, men med spesielt fokus på kvinner.
6. Forslag legges fram for kommunestyret senest i april 2014.

2.0 ORGANISERING OG FREMDRIFT

I tråd med fagutvalgets vedtak er det opprette en administrativ styringsgruppe som består av følgende deltakere;

Kommunalsjef Bjørn Lie (leder), frem til 01.03.14.

Leder av fag- og utviklingsavdelingen, Harald Sveum

Leder av arbeidsgruppen Bente Farstad

Det ble etablert en arbeidsgruppe primo februar 2014 som består av følgende deltakere;

Nita Storeheier Leqvamb, NAV Lillehammer

Bengt Fjeldbraaten, Folkehelsekoordinator

Anne Bitten Riisehagen Tangen, Gudbrandsdal krisesenter

Irene Nyheim, Hjemmetjenesten

Øystein A. Hveding, kommuneoverlege

Kari Slåstuen, Psykisk helse og rus

Bente Farstad, Fag- og utviklingsavdelingen

Flykning tjenesten ble invitert til å delta i arbeidsgruppen men hadde ikke mulighet til å prioritere arbeidet.

Ledergruppen i sektor Helse og Velferd er referansegruppe.

I henhold til fagutvalgets vedtak skal saken behandles i kommunestyret senest april 2014.

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

Arbeidsgruppen utarbeider forslag til handlingsplan mot vold i nære relasjoner del 2 senest innen 15.03.14. Forslaget sendes senest ut på en forenklet høringsrunde i perioden 15.03.14- 28.03.14 til følgende enheter/organisasjoner;

1. Lillehammer Politistasjon v/familievoldskoordinator
2. Lillehammer læringscenter v/flykningstjenesten
3. Eldrerådet
4. Råd for funksjonshemmede
5. Helsestasjonen v/ Flyktningshelsetjenesten
6. Mental helse, lokalt interimsstyre
7. Brukerstyrt Senter

Styringsgruppen legger frem forslag til handlingsplan mot vold i nære relasjoner del 2 i fagutvalg helse og omsorg 07.04.14. Fagutvalg helse og omsorg kan legge frem sitt forslag til handlingsplan mot vold i nære relasjoner – del 2 i formannskapsmøte 11.04.14 og deretter kan saken behandles og vedtas i kommunestyret 24.04.14.

3.0 MÅL OG SATSNINGSOMRÅDER

Fagutvalgets vedtak av 25.11.13 slår fast at handlingsplanens del 2 skal ha de samme overordnede målsettinger som del 1. I handlingsplanens del 1, kapittel 3 er følgende målsettinger beskrevet;

Overordnet mål

Hensikten med handlingsplanen er å forebygge og minske den lidelsen volden medfører for kommunens innbyggere.

Målsetting Lillehammer kommune

Forebygge, avdekke og initiere tiltak mot vold i nære relasjoner gjennom tverrfaglig innsats. Handlingsplanen skal være et styringsverktøy for de ansatte, slik at de vet hva de er forpliktet å gjøre ved mistanke om vold i nære relasjoner.

Arbeidsgruppen har vurdert prioriterte satsningsområder i handlingsplanens del 1 og mener at områdene som er beskrevet for barn og unge er like relevant for voksne og eldre i del 2. Nye tiltak som er beskrevet i handlingsplanens del 2 er derfor også med utgangspunkt i fire prioriterte satsningsområder;

1. Tverrfaglig samarbeid
2. Øke fokuset på temaet vold i nære relasjoner
3. Forebygging og tidlig avdekking
4. Kompetanseheving

1. Tverrfaglig samarbeid

I veilederen for utvikling av kommunale handlingsplaner utarbeidet av justis- og politidepartementet, er helhetlig tenkning og tverrfaglig samarbeid trukket fram som sentrale begrep for å lykkes i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

Tverrfaglig samarbeid er en arbeidsform som innebærer at flere yrkesgrupper arbeider sammen på tvers av faggrensene for å nå et felles mål. Det vil øke mulighetene for å sette

inn tiltak på et tidlig tidspunkt, øke fokus på helhetsperspektivet, øke den helhetlige kompetansen i tjenestetilbudet og bidra til bedre ressursutnyttelse.

Tverrfaglig samarbeid krever samarbeidskompetanse. Samarbeidskompetanse innebærer brukerorientering, helhetsforståelse, problemløsningsevne, samarbeidsevne, fleksibilitet og omstillingsevne. Tverrfaglig samarbeid forutsetter også en ledelse som sørger for at en samarbeidskultur utvikles og at tjenestene arbeider mot felles mål med bakgrunn i et felles verdigrunnlag.

(Glavin og Erdal, Tverrfaglig samarbeid i praksis, 2000)

Tillit - vi må kunne ha tillit til hverandre og hverandres kompetanse. Det krever selvinnsikt, rollebevissthet og åpenhet.

Mangfold - vi må akseptere, sette pris på og benytte oss av at vi alle er forskjellige og har ulike kompetanser.

Motivasjon - vi må ha en felles forståelse for målsettinger og en tro på at vi kan klare det sammen. Det gir motivasjon til å samhandle bedre.

Vilje - vi må ville samhandle. Motstand mot å samhandle kan ha mange motivasjonsfaktorer, og kan virke ødeleggende på hele kulturen.

Evne - vi må øve oss på å kommunisere med hverandre.

(Kommuneforlaget AS)

Gjennom arbeidet med handlingsplanen er det avdekket at de ulike tjenesteområdene må ha mer kunnskap om og kjennskap til hverandre. Det blir derfor viktig å styrke tverrfaglig samarbeid og utvikle helhetlig tenkning mellom de tjenesteområdene som er berørt. Aktuelle tjenesteområder er NAV Lillehammer, Lillehammer læringscenter, Tildeling, Interkommunal legevakt og voldsmottak, Gudbrandsdal kritesenter, Psykisk helse og rus. I tillegg er spesialisthelsetjenesten og politietaten kritiske samarbeidspartnere.

2. Økt fokus på temaet mot vold i nære relasjoner

Erfaringene viser at temaet vold i nære relasjoner i liten grad har fokus enten det gjelder interne møtearenaer i de enkelte tjenesteområdene eller samarbeidsarenaer mellom tjenesteområder og/eller eksterne samarbeidspartnere. Tiltakene i handlingsplanen vil bidra til økt fokus på temaet, og dermed blir det en mer naturlig del av vurderingen og tenkningen til de som møter utsatte voksne og eldre i sitt daglige arbeid.

3. Forebygging og tidlig avdekking

Å bekjempe vold i nære relasjoner er en krevende oppgave, fordi det er vanskelig å oppdage volden. Familien tilhører den private sfæren. Forebyggende arbeid og tidlig avdekking vil kunne redusere vold, hindre at vold utøves og at pågående vold stanses.

For å tenke forebygging av vold i nære relasjoner, er det viktig og hensiktsmessig å definere de ulike nivåer av forebygging. Tiltak i handlingsplanen må omfatte alle nivå.

a) Primærforebygging handler alltid om det holdningsskapende arbeidet; både det byggende og forebyggende, og hvor målgruppa er alle. Dette arbeidet utgjør selve fundamentet, og er en forutsetning for at også forebyggingstiltak som er mer spesifikke skal kunne virke.

b) Sekundærforebygging kan være før utøvelse av vold og etter at vold har skjedd.

c) Tertiærforebyggende tiltak settes inn når problemene allerede har oppstått og noe må gjøres.

4. Kompetanseheving

Forebygging og tidlig avdekking av vold er avgjørende for å kunne redusere vold og stanse en pågående voldsspiral. For å kunne lykkes med dette, må man sikre at ansatte som møter utsatte voksne og eldre gjennom sin arbeidshverdag har nødvendig kompetanse, og er trent til å kunne lese symptomer hos voksne og eldre som er utsatt for vold og å handle adekvat. I Lillehammer kommune er det behov for å styrke kompetansen på dette området, og sikre at de som møter utsatte voksne og eldre gjennom sitt arbeid, har fagkompetansen til å kunne avdekke om en person utsettes for vold. Her anbefaler arbeidsgruppen at Lillehammer kommune i større grad benytter seg av den konsultasjons-, -veilednings- og opplæringskapasiteten som er tilgjengelig gjennom regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). Regjeringen opprettet fem regionale ressurscentre i 2007 og sentrene finansieres over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Formålet med RVTS ene er å bidra til mer helhetlige tjenester, gjennom å arbeide for økt kompetanse og bedre samarbeid på tvers av sektorer, etater og forvaltningsnivåer. RVTS ene gir løpende tilbud til ansatte i helse- og sosialsektoren om konsultasjon og veiledning, både i enkeltsaker

Og i veiledningsgrupper. Sentrene tilbyr også ulike opplæringsprogram på feltet. Sentrenes nettsider <http://www.rvts.no> er en arena for informasjon og kompetanseheving, og nettmagasinet <http://www.innblikk.com> tilbyr fordypning av ulike tema innenfor sentrenes kjerneområder.

Krisetelefon Mental helse, Kirkens SOS er andre eksempler på tjenester og kompetansemiljø som Lillehammer kommune kan trekke på i sitt arbeid med kompetanseheving.

4.0 ANSVAR OG FAKTA

Hovedvekten av vold i nære relasjoner utøves mot kvinner som kjønn. Tiltak må utvikles med denne innsikten.

Norge har sluttet seg til en rekke internasjonale avtaler som forplikter staten å beskytte egne borgere mot vold, overgrep og annen inhuman behandling. Dette framkommer blant annet i Den europeiske menneskerettighetsloven som er inkorporert i norsk lovgivning gjennom menneskerettighetsloven og gjelder således som norsk lov. Den europeiske menneskerettighetsloven regulerer retten til familie og privatliv, men samtidig gir den et forbud mot umenneskelig og nedverdiggende behandling utført av et familiemedlem.

I 2009 ble lov om krisesentre vedtatt. Loven skal sikre at kvinner, menn og barn som blir utsatt for vold i nære relasjoner har et helhetlig krisesentertilbud. Kommunen skal sørge for et godt krisesentertilbud som kan gi råd, veiledning samt et trygt midlertidig tilbud for de som har behov for et heldøgntilbud.

Kommunen skal sørge for samordning av tjenestetilbud mellom krisesentrene og andre deler av tjenesteapparatet. Tilbud og tjenester etter krisesentersloven kan inngå som et ledd i samordning av individuell plan etter annen særlovgivning som helse- og omsorgstjenesteloven § 7-1, pasient- og brukerrettighetsloven § 2-5, lov om psykisk helsevern § 4-1 og sosiale tjenester i arbeids- og velferdsloven §§ 28 og 33.

Definisjoner og forklaringer

En mye brukt definisjon både i Norge og internasjonalt er Per Isdals definisjon: «Vold er en enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje.

Vold i nære relasjoner defineres som:

Vold eller trusler om vold overfor personer som er eller har vært gift eller som lever eller har levd i ekteskapslignende forhold. Det gjelder også søsken, barn, foreldre, besteforeldre og andre i rett opp- eller nedad stigende linje, samt adoptiv-, foster- og ste forhold. Voldsutøvelsen er stedsuavhengig.

Fysisk vold

Slag, sparking, dytting, angrep med ulike gjenstander, lugging, biting, knivstikking, binding, brennemerking, bruk av våpen, kvelningsforsøk, forsøk på drukning.

Psykisk vold

Psykisk vold er all bruk av ord, stemme, trusler, trakassering, neglisjering og forfølgelse som kontrollerer, skader eller krenker. Psykisk mishandling defineres som repeterende krenkelser uten hensyn til den andres følelser.

Seksuell vold

Uønsket berøring, påtvunget seksuell aktivitet, smertefull seksuell aktivitet, voldtekt, sadistiske seksuelle handlinger, påtvunget seksuell aktivitet med andre, påtvunget seksuell aktivitet mens andre ser på.

Materiell vold

Er vold som går ut over døde gjenstander. Dette inkluderer for eksempel å knuse eller ødelegge vinduer og dører, kaste gjenstander (på noen), ødelegge ting andre er glad i/som betyr mye for de osv. Det kan det hende at man ødelegger noe som har betydning for andre, og det å se et annet menneske ødelegge og knuse ting i sinne kan være svært skremmende og derved skadelig.

Latent vold

Er vold som virker i kraft av sin mulighet. Det å ha blitt utsatt for vold gjør at den utsatte vet at det kan skje igjen. Økonomisk vold er det når en forhindres over å ha råderett over egen økonomi. Konsekvensen av dette er ofte økonomisk avhengighet og underdanighet.

Tvangsekteskap

Unge jenter og gutter nektes retten til å bestemme selv hvem de skal gifte seg med.

Kjønnslemlestelse / Omskjæring

To samlebegrep for ulike typer og grader av kirurgiske inngrep av jenter/ kvinnens kjønnsorganer, hvor ytre kjønnsdeler fjernes helt eller delvis eller påføres annen varig skade, og som foretas av andre årsaker enn medisinsk nødvendig behandling. Også omskjæring av gutter/menn av religiøse-kulturelle grunner betraktes som lemlestelse.

Menneskehandel

Utnyttelse av personer iverksatt av organiserte kriminelle, kan være prostitusjon, tiggning, organsalg, med mer.

Konsekvenser av vold i nære relasjoner

Stortingsmelding 15 (2012-2013) – Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner beskriver konsekvensene av vold i nære relasjoner både for den utsatte og samfunnet.

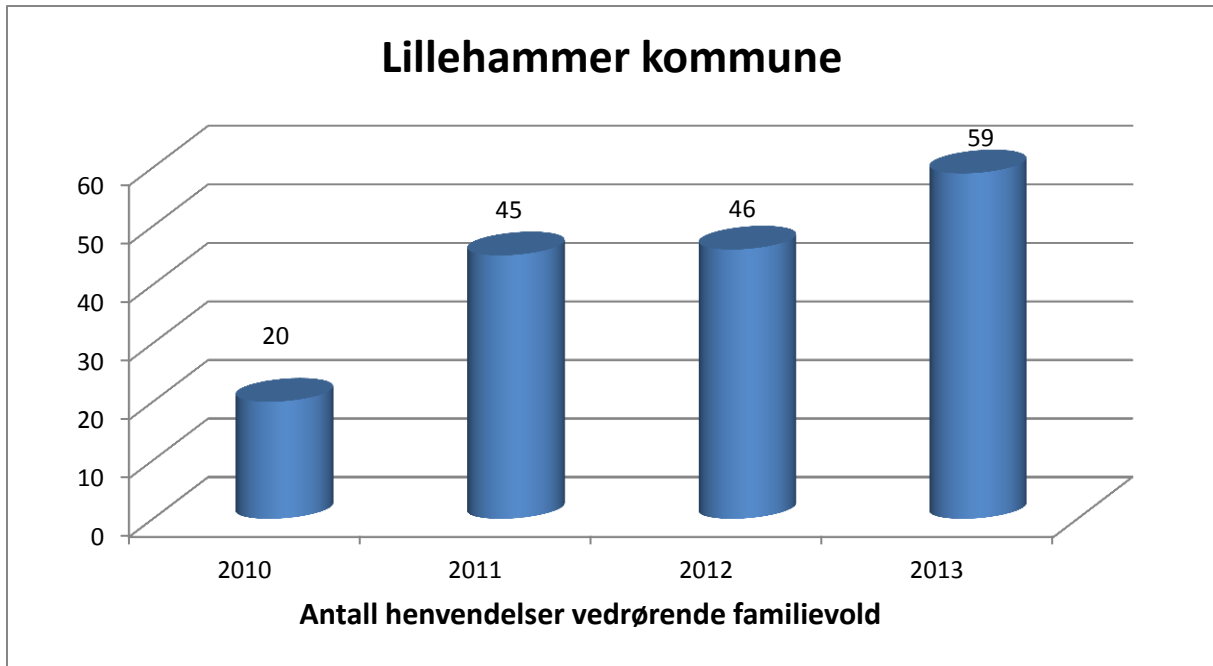
Vold i nære relasjoner skiller seg fra annen type vold ved at den ofte skjer i skjulte og som regel gjentagende. Relasjonen er preget av nærhet og i mange tilfeller er den som utsettes for volden i et avhengighetsforhold eller et gjensidig forhold til den som utøver volden. Det å bli utsatt for vold i nære relasjoner er ofte preget av skam og skyldfølelse. Den som utsettes for volden bebreider ofte seg selv. Selv i de situasjoner hvor volden er tydelig for omgivelsene vil mange offentlige ansatte vegre seg for å gripe inn fordi en er usikker i forhold til taushetsplikten. Andre i omgivelsene som for eksempel naboer, kollegaer, venner vil vegre seg for å gripe inn i noe som de tolker som private forhold. Dette bidrar til at de som utsettes for vold ikke får tilgang på hjelp.

26 prosent av beboerne oppsøkte krisesentertilbudet på eget initiativ i 2012, og denne andelen har vært relativt stabil de tre siste årene. 18 prosent ble henvist til krisesentertilbudet av politiet, som var den offentlige instansen som sto for flest henvisninger. Det var også en god del som ble henvist av en venn/bekjent (14 prosent). (Rapport Krisesenteret 2012)

Konsekvensene av vold i nære relasjoner har også en samfunnsmessig side. Rusmisbruk er ikke uvanlig for mennesker som har vært utsatt for vold i nære relasjoner. Det er dokumentert at kvinner som har vært utsatt for vold i nære relasjoner har en høyere forekomst av somatiske sykdommer som hjerte- karlidelser, kreft, diabetes, psykiske lidelser. Risikoen for selvmord er også høyere for de som blir utsatt for vold i nære relasjoner enn befolkningen for øvrig.

Situasjonsbeskrivelse Lillehammer kommune 2010-2013

Tallene nedenfor er hentet fra Gudbrandsdal politidistrikt (ingen endring fra tallene i del 1 ifølge familievoldskoordinator) og viser antall henvendelser til politiet vedrørende familievold. Økningen i antall henvendelser har både sammenheng med en generell økning i voldssaker og at flere saker blir meldt. Den grove mishandlingen har i samme periode heldigvis hatt en positiv utvikling, fra å utgjøre 10 % av henvendelsene i 2010 til null i 2013.

5.0 EKSISTERENDE TILTAK

Interne tiltak

Flyktingetjenesten

Flyktingetjenesten er organisert som en del av Lillehammer Læringscenter. Foruten helsekurs for flyktinger i introduksjonsprogrammet i samarbeid med helsestasjonen har flyktingetjenesten samarbeid med familievernkontoret og barnevernet. De har i samarbeid holdt kurs hvor familien har vært tema. Dette er et forebyggende tiltak for å gi flyktingene informasjon og veiledning i hvordan leve og bo i Norge.

Helsetjenesten for flyktinger og asylsøkere yter tjenester som kartleggingsamtale med helsesøster og psykiatrisk sykepleier om fysisk og psykisk helse, informasjon, råd og veiledning i helse spørsmål og tannhelse. Helsetjenesten tilbyr enkeltsamtaler og gruppesamtaler. Med sikte på forebygging og tidlig avdekking tilbyr flyktinghelsetjenesten;

- a. Helsekurs for voksne flyktinger
- b. Sommerkurs på Lillehammer læringscenter
- c. Sinnemestringskurs

Jordmortjenesten

Alle gravide som bor i Lillehammer kommune er velkommen til svangerskapsomsorg hos en av de to kommunejordmødrene på helsestasjonen.

Ved helsestasjonen er det også kontinuerlige foreldreforberedende kurs med jordmor, helsesøster, fysioterapeut og representant fra familieteamet.

NAV

NAV skal i hen hold til Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen utføre forebyggende arbeid og samarbeide med andre instanser. NAV skal gi råd og informasjon om hvilke tjenester NAV eller andre instanser kan yte, som for eksempel hjelp til skaffe midlertidig bolig og ulike økonomiske ytelser. Dersom NAV ikke selv har kompetanse skal

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

NAV kontoret så vidt mulig sørge for at vedkommende kommer til rett instans. Ved mistanke om vold i nære relasjoner bør NAV ta tema opp i veiledningssamtaler.

Hjemmetjenester

Hjemmetjenesten har ikke strukturerte tiltak, men gir råd og informasjon om hvilke andre tjenester eller instanser som kan være aktuelle dersom det viser seg at en pasient/ bruker har vært eller er utsatt for vold i nære relasjoner.

Psykisk helse- og rus

Gir råd og informasjon om hvilke tjenester og instanser som kan være aktuelle når det i samtaler med bruker framkommer at han/hun har vært eller er utsatt for vold i nære relasjoner.

Bofellesskap

Bofellesskap har ikke hatt fokus på temaet vold i nære relasjoner og har ikke tiltak knyttet til dette.

Fastlegene

Fastlegene kommer ofte i kontakt med mennesker som er utsatt for vold i nære relasjoner eller mennesker som utøver vold. Fastlegene kan blant annet tilby felles samtaler for par som har samlivsvansker, henvise både voldsutsatte og voldsutøver til andre hjelpeinstanser som Distrikts psykiatrisk senter (DPS), psykologer, samt informere om instanser som familierådgivningskontor, krisesenter.

Legevakt

Legevakt er en instans som ofte kommer i kontakt med voldsutsatte. Legevakten kan gi råd og informasjon om hjelpetiltak, henvise til krisesenter. Legevakt kan dokumentere skader som journalføres. Dette kan være viktige bevis dersom den voldsutsatte velger å anmelde forholdene. Når det gjelder voldtekt skal de som har vært utsatt for voldtekt undersøkes på overgrepsmottaket

Eksterne tiltak

Overgrepsmottak

Lillehammer kommune er vertskommune for overgrepsmottak for alle kommuner i Gudbrandsdal politidistrikt. Overgrepsmottaket skal sørge for forsvarlig mottak av, og tilbud til mennesker, både menn og kvinner som er utsatt for seksuelle overgrep. Tjenesten omfatter medisinsk undersøkelse, sporsikring, skadedokumentasjon og tilrettelegging av psykososial oppfølging.

Familievernkontoret Lillehammer

Familievernkontoret Lillehammer tilbyr parterapi, familieterapi og mekling ved samlivsbrudd. Tilbudene er gratis, og du trenger ikke henvisning.

Familievernkontoret tilbyr sinnemestringskurs for menn.

Gudbrandsdal Kriesesenter IKS

Gudbrandsdal Kriesesenter tilbyr: Døgnåpen telefon (støtte, veiledning), dagsamtaler for menn og kvinner, advokathjelp, tolketjeneste, et trygt midlertidig botilbud, samtaler og veiledning, hjelp til kontakt med øvrig hjelpeapparat, rusfritt miljø og nettverksgrupper.

Norsk kriesesenterforbund

Norsk Kriesesenterforbund har nylig sendt ut en tiltakspakke til kommunene til bruk i arbeid med vold i nære relasjoner. Pakken består av gratis verktøy som blitt utviklet gjennom prosjektarbeid de to siste årene. Verktøyene er tenkt som bidrag eller tiltak i de kommunale handlingsplanene mot vold i nære relasjoner og som hjelp i det praktiske arbeidet med problematikken i de kommunale tjenestene.

Tosidig tiltakskort kan lastes ned her:

http://www.norskriesesenterforbund.no/filemanager/download_file/file/684776.pdf

Veilederen våg å se, våg å spørre våg å handle kan lastes ned her:

http://www.norskriesesenterforbund.no/filemanager/download_file/file/684778.pdf

Politiet Sør- Gudbrandsdal

Politiet i Sør- Gudbrandsdal har ansatt en familievoldskoordinator. Ordningen med familievoldskoordinator skal bidra til reduksjon av familievoldssaker, beskyttelse av voldsutsatte og at voldsutsatte settes i kontakt med etater, institusjoner, organisasjoner og andre som kan tilby adekvat hjelp.

Vern for eldre

Vern for eldre hjelper de som står i fare for eller er utsatt for overgrep. Tilbudet er gratis, og en kan være anonym. Alle over 62 år som er utsatt for overgrep, kan ringe for å få råd, veiledning og hjelp. Også pårørende eller andre som har mistanke om overgrep mot eldre, kan benytte nasjonal kontakttelefon 800 30 196, mandag - fredag kl. 09.00 - 15.00.

<http://www.vernforeldre.no>

Nasjonalt kunnskapssenter mot vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nasjonalt kunnskapssenter mot vold og traumatisk stress (NKVTS) anbefaler e-læringsprogrammet til alle som arbeider med eldre. Programmet viser gode eksempler på hvordan helsepersonell kan ta opp vanskelige spørsmål knyttet til overgrep og kan være ett av flere bidrag for å dyktiggjøre hjelpeapparatet i arbeidet med eldre som er utsatt for overgrep.

Mental helse

Mental Helse er en medlemsorganisasjon for alle mennesker med psykiske helseproblemer, pårørende og andre interesserte.

Hjelpetelefonen er Mental Helses telefon- og nettjeneste for alle som trenger noen å snakke eller skrive med. Veilederne har forskjellig bakgrunn, men felles for alle er at de har livserfaring og ønske om å være et medmenneske. Alle kan være anonyme og veilederne har taushetsplikt. Ved akutt fare for liv og helse og ved mistanke om mishandling, overgrep, eller omsorgssvikt overfor barn, har veilederne plikt til å melde fra i henhold til lovverk.

Hjelpetelefonen er døgnåpen og gratis ved å ringe 116 123

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

Kirkens SOS

Kirkens SOS er Norges største krisetjeneste. Kirkens SOS er en del av kirkens diakonale virksomhet.

Kirkens SOS i Hedmark og Oppland har administrasjonen og vaktrom på Lillehammer med ekstra vaktrom både på Hamar og Gjøvik. For tiden er det 86 frivillige medarbeider som betjener både telefon og internett. E-post: <mailto:hedmark-oppland@kirkens-sos.no>
Telefon: 61 26 95 11 Mobil: 400 34 756

6.0 NYE TILTAK

Nye tiltak er i første utkast av handlingsplanens del 2 begrenset til satsningsområdene som ble beskrevet under punkt 3.0 (s.4). Arbeidsgruppen mener Lillehammer kommune og tematikken er best tjent med få, men viktige og prioriterte tiltak som er realistisk å få gjennomført i langtidsperioden.

TVERRFAGLIG SAMARBEID	FRIST	ANSVAR
<i>Systematisk bruk av individuelle plan</i> Voldsutsatte som har behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett på individuell plan etter § 4-3a i sosialtjenesteloven og § 7-1 i helse- og omsorgstjenesteloven. Etter samme bestemmelser skal sosialtjenesten og kommunehelsetjenesten samarbeide for å bidra til helhetlig tilbud for den voldsutsatte. Per dato bruker ikke Lillehammer kommune dette virkemidlet i tilstrekkelig grad.	31.09.14	Tildeling
<i>Etablering av konsultasjonsteam</i> Konsultasjonsteamet bistår linjeorganisasjonen i voldssaker i nære relasjoner. Konsultasjonsteamet anbefales ledet av to psykisk helse og rus og består av representanter fra relevante fagmiljø. Teamet bør kunne trå sammen på kort varsel dersom en akutt situasjon oppstår. Alle saker drøftes anonymt.	30.06.14	Kommunalsjef
<i>Samordningsmøter</i> (politi, NAV, krisesenter, Tildelingsenheten, To psykisk helse og rus, legevakt mm) Målet er halvårlige møter med systemfokus. Deltakerne i samordningsmøtene er ansvarlig for å videreformidle drøftingsresultater, uttalelser og beslutning fra møtene til relevante fagmiljø. Skriftlig materiale fra møtene legges ut på STANDARDEN.	31.12.14	To psykisk helse og rus

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

ØKT FOKUS PÅ TEMA VOLD I NÆRE RELASJONER	FRIST	ANSVAR
<p><i>Etablere «egen boks» på fellesområdet i kvalitetssystemet</i> STANDARDEN med handlingsplaner, kompetanseplaner, veileder, kontaktpersoner, hjelpetiltak og linker til relevante dokumenter (nasjonale handlingsplaner, stortingsmeldinger mm) og nettsider.</p> <p>Hensikten er å samle all nødvendig informasjon og relevante verktøy på ett sted slik at det blir enkelt å skaffe seg oversikt hvis/når en medarbeider i Lillehammer kommune står ovenfor en situasjon der vold i nærerelasjoner er avdekket.</p>	01.06.14	HR-avdelingen
<p><i>Informasjon</i></p> <p>Generell informasjon til innbyggerne i Lillehammer kommune (brosjyre med kommunale kontaktpunkter og en beskrivelse av hjelpetiltak mm). Brosjyren legges ut på alle relevante kommunale møteplasser (legekantor, NAV-mottak, Villa Utsikten, helsestasjon, pårørende møter mm).</p>	01.10.14	Kommunalsjef
<p><i>Etablere selvhjelpsgrupper for voldsutsatte</i> (kommunen har p.t. 50 % prosjektstilling avsatt til LINK)</p> <p>En støttegruppe/selvhjelpsgruppe er et fellesskap som består av mennesker med et felles utgangspunkt. Gruppen møtes regelmessige for å dele og bearbeide opplevelser, erfaringer, tanker og følelser. En selvhjelpsgruppe har mål og fokus på å endre atferd og tankegang.</p> <p>Vanligvis består en selvhjelpsgruppe av 5 – 8 personer i et gjensidig fellesskap basert på tillit, respekt og taushetsplikt. Den regionale møteplassen, LINK Lillehammer, skal spre kunnskap om selvhjelp, bidra til å sette i gang selvhjelpsgrupper og kunne huse allerede eksisterende grupper. Lillehammer kommune vurderer utviklingen av denne nøytrale møteplassen som en viktig del av en mangfoldig satsing for å dreie ressurser og innsats i retning av forebygging og tidlig innsats.</p>	31.12.14	Fag- og utviklings enheten
<p><i>Tema på interne møtearenaer</i> (ledermøter og personalmøter)</p> <p>Hensikten er å øke innsikten om et vanskelig og tabubelagt tema og bevisstgjøre deltakerne om omfang, konsekvenser, plikter og muligheter, samt å forankre interne mål og prioriteringer.</p>	31.12.14	To-ledere

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

FOREBYGGING OG TIDLIG AVDEKKING	FRIST	ANSVAR
<p><i>Utarbeide veileder som skal være et godt arbeidsverktøy for ansatte som blir berørt av tematikken</i></p> <p>Veilederen skal beskrive innholdet i opplysningsplikt og rett, samhandlingsarenaer, kontaktpersoner, rutiner for hvordan avdekke vold og rutiner for hvordan saker skal håndteres når volden er avdekket.</p>	01.11.14	Kommunalsjef
<p><i>Bruk av kommunens SLT-koordinator (Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak)</i></p> <p>SLT – koordinator kartlegger kriminalitetsutfordringsbilde i Lillehammer, og vil derfor ha god kunnskap om situasjonen i ulike miljø. Styrket samarbeid og samordning mellom ulike aktører vil være et resultat av SLT – koordinators arbeid.</p>	31.12.14	Kommunalsjef
<p><i>Rusforebygging</i></p> <p>Selv om sammenhengen mellom vold i nære relasjoner og bruk av rusmidler er sammensatt og kompleks er det rimelig å anta at mye av denne volden også utøves i ruspåvirket tilstand. Bevisstgjøring og kunnskapsformidling er viktige innsatsområder, og skal ha høy prioritet i alle berørte tjenesteområder (spesielt vil dette gjelde to psykisk helse og rus).</p>	31.12.14	Kommunalsjef
<p><i>Økt fokus på arbeid, sysselsetting og mestring av eget liv</i></p> <p>Forskning viser at det er høyere forekomst av vold i befolkningsgrupper som er avhengige av velferdsytelser (Nasjonal handlingsplan 2014-2017). En stabil tilknytning til arbeidslivet og stabil økonomi kan forebygge vold i nære relasjoner. Arbeidslinjen har høy prioritet hos NAV men er ikke like tydelig i det øvrige kommunale aktivitets/ sysselsettingstilbudet.</p>	31.12.17	Kommunalsjef

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

KOMPETANSEHEVING	FRIST	ANSVAR
<p><i>Tema på eksisterende opplæringsarenaer</i> (introduksjonsprogram for flykninger, kompetansedager helsehus og hjemmetjenesten, mm)</p> <p>Alle ansatte skal ha kjennskap til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hvordan de skal opptre når vold i nære relasjoner avdekkes • hjelpeinstansene • hvor saker kan drøftes anonymt og hvilke henvisnings rutiner som skal brukes • hvem som har kompetanse til å snakke med den som er / har vært utsatt for vold i nære relasjoner / den som utøver vold 	31.12.14	To-ledere
<p><i>Utarbeide kompetanseplan</i></p> <p>Planen skal beskrive hvilken opplæring Lillehammer kommune skal gjennomføre, hvor, når og for hvem. Planen skal sikre kompetanseheving i forhold til</p> <ul style="list-style-type: none"> • å kjenne tegn og symptomer på vold i nære relasjoner, • hvordan snakke med voldsutsatt • å vite hvem som skal yte hjelp (rutiner for henvisning) • kunnskap om taushetsplikt / opplysningsplikt /anonyme drøftinger • nødvendig kunnskap om hjelpeinstanser og tiltak • nødvendig handlingskompetanse på virksomhetsnivå 	31.06.15	Fag- og utviklings enheten
<p><i>Tverrfaglig kompetansearena</i></p> <p>Det etableres en tverrfaglig kompetanseutviklingsarena for tematikken vold i nære relasjoner (kan være i tilknytning til etablerte arenaer) med sikte en årlig faglig oppdatering og mulighet for tverrfaglig plenumsdrøftinger av konkrete, anonymiserte saker.</p>	31.12.14	Kommunalsjef
<p><i>Bruk av eksterne kompetansemiljø til veiledning og opplæring.</i></p> <p>Her kan kommunen for eksempel trekke på fagmiljøene i NKVTS og RVTS-Øst (Nasjonalt, regionalt ressurscenter om vold, traumatisert stress og selvmordsforebygging), KoRus Øst (Kompetansesenter Rus) og ATV (Alternativ til vold).</p>	31.12.15	Fag- og utviklings enheten

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER- DEL 2

<p>Innholdet i opplæringen må omfatte kunnskapsområdene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - temakunnskap (om volden som fenomen og forekomst av vold i nære relasjoner) - handlingskunnskap (om tjenestenes oppgaver og ansvar, arbeidsmetoder, muligheter og begrensninger) - samarbeidskunnskap (emner relatert til egen og andres rolle og oppgaver i samarbeid, utfordringer og prosesser) <p>WOX Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk har utarbeidet et undervisningsopplegg for flyktninger/ innvandrere som kan tas i bruk av LLS.</p>		
<p><i>Tema på interne fagmøter</i></p> <p>Tiltakspakken veilederen og tiltakskort fra Norsk krisesenter forbund kan være relevant grunnlagsmateriale for interne faglige diskusjoner. Fagmøtene bør også kunne brukes til å drøfte (anonymisert) case fra eget område/egen erfaring.</p>	31.12.14	To-ledere

7.0 VEIEN VIDERE

Arbeidsgruppen anbefaler at Lillehammer kommune inviterer nærliggende kommuner, alternativt alle kommuner i helseregionen Sør-Gudbrandsdal med i den videre prosessen etter første rullering (2015) slik at Lillehammer regionen kan utarbeide en regional handlingsplan mot vold i nære relasjoner for neste langtidsperiode. Arbeidsgruppen tror at samarbeidet vil kunne gi positive effekter gjennom felles veileder, rutiner og felles faglig opplæring. Det anbefalte konsultasjonsteamet kan i så fall styrkes med kompetanse og ressurser fra øvrige kommuner, og vil dermed kunne være tilgjengelig for alle kommuner.

Arbeidsgruppen anbefaler et tettere samarbeid om videre utvikling av handlingsplanens del 1 og 2.

Arbeidsgruppen anbefaler en årlig rullering av handlingsplanen, og at ansvaret for rullering, evaluering og videre utvikling tillegges sektor Helse og Velferd v/fag- og utviklingsavdelingen.